

GRINGOIRE.

Igrokaz v enem dejanji.

Spisal Th. de Banville.

Poslovenil

I V A N K A L A N.

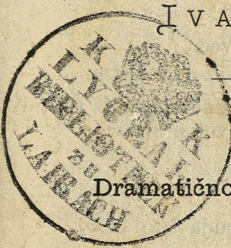
Izdalo in založilo

Dramatično društvo v Ljubljani.

V Ljubljani.

Natisnila „Národna tiskarna“.

1878.

O s o b e.

Ludovik XI., kralj francoski.

Pierre Gringoire.

Simon Fourniez, trgovec.

Loyse, njegova hči.

Olivier-le-Daim, kraljevi brivec.

Nicole Andry, Simon Fourniez-ova sestra.

Kraljevi sluge. Služabniki Simon Fourniez-ovi. Častniki
in lokostrelci škotske životne straže.

Kraj: Tours. — Čas dejanja leto 1469.

Pervo dejanje.

Gotiška soba; pohošje kaže ono izborna, potratno bliščobo, s katero so bogati meščanje tiste dobe obdajali se. Zadej je kamin, stoječ na kaneliranih stebrih; na stebrih so tri figurine. Na obeh straneh kamina so dvokrilna vrata; njihov spodnji del je obit z obklado iz hrastovega lesa, katera (obklada) obdaja celo sobo. — Sobo, kamor drže vrata, razsvetljujejo dve nizki, trikrilni okni z rombičnim steklom. Na stropu so slikani trami, okrašeni s kositarjevimi rožicami. Na stranskih stenah dve okni z globokim obzidjem in volnenimi zagrinjali. Na levi napojna miza s tremi predeli (étagères), in naprej molečim baldahinom, obložena z jedili in srebrno posodo. Na desni bakrena ura z vidljivim kolesjem. Gosta slamnata plahta krije tla. — Štirivoglata miza, razni stoli in pručice iz hrastovega lesa.

Ko se vzdigne zagrinjalo, stoji Olivier-le-Daim pri oknu na desni. Dva kraljeva slugi (Pagen) sta pri napojni mizi. Ludvik XI. sedi na naslanjaču iz rezljanega lesa in se škrlatno, zlatom vezeno blazino. Simon Fourniez in Nicole Andry stojita pri mizi, obloženi s sadjem in vinsko posodo. Nicole je ravno končala svojo povest in nalija kralju.

Pervi prizor.

Kralj. Simon Fourniez. Nicole Andry. Olivier-le-Daim.
Dva kraljeva slugi.

Nicole (nataka kralju): Da, sire, tako se je zgodilo, da je za vlade ranjega kralja, vašega gospoda očeta, plemenita devojka Godegrand omožila se z obešencem, kojega so hudobni razposajenci z vislic odrezali in prinesli ga v sobo stare gospodičine mej tem, ko je bila pri večernicah.

Kralj (smeje se): To mi dopada! — No, messire Olivier-le-Daim! kaj pa vi menite o tej povesti?

Olivier: Jaz menim, sire, da je bil rabelj mojster-skaza.

Kralj: Gotovo! Da, ti segaš vsakej stvari do korena! (Nicol-i): Vse jedno čedna povedka! In kako znate lepo pripovedovati! Ali zakaj mi ne pridete bliže, lepa Nicole?

Nicole: Iz spoštovanja, sire!

Kralj: Pustite to! bliže!

Nicole: Ne upam si!

Kralj: Ne? Tedaj si bodem jaz upal!

Nicole: Oh! Veličanstvo!

Kralj: Koliko vam je let?

Nicole: Štiri in dvajset.

Kralj: V teh letih nij dobro udova ostati, tem menj pa, ker spadate mej najljubeznjivejše žene našega dobrega mesta Tours-a. Saj vas imenujejo povsodi le lepo suknarico!

Nicole: Ah, sire, imenujejo me tako, ker sem bila pod tem imenom opevana v pesni, katera je v obče znana.

Kralj: A kedo je zložil pesen? Gotovo kak čestitelj?

Nicole: Čestitelj? Ah ne, sire! Gringoire.

Kralj: Gringoire? Kedo, kaj je Gringoire.

Olivier: Prav nič, sire, menj ko nič.

Simon: Glumač, najkratkočasnejši šaljivec! Čuden človek, kojega sanjarija in glad nenehoma proganjata.

Kralj: Vsakako pa je poznavatelj lepih žensk, in ve, kakor se vidi, najlepšo izmej vseh po vrednosti proslavljati.

Nicole (Simon-u): Le glej, kako me hoče premotiti kralj s prilizovanjem! Bodi mi na pomoč!

Simon: Nij potreba! Naš milostivi kralj se rad šali, a za te se ne bojim. Ti se uže sama znaš braniti.

Nicole: Dobro, sire; dovolite mi tedaj, da napijem onemu, ki bode slednjič vsem obrekovalcem v vašem kraljestvu ustavil rokodelstvo!

Kralj (grede proti Nicoli): To je veleizdaja! Moram se maščevati!

Nicole (povzdigne svojo kupico in poklekne pred kralja): Na zdravje torej, in dolgo življenje našemu milostivemu kralju!

Kralj (se ustavi): Uže vidim! Razumnej ženski moral bi še hudič udati se! Mar naj bi se dejalo, kralj Ludovik se je bal?

Nicole: Ako bi kedo to dejal, postavili bi ga na laž Angleži in Švicarji; izpoznali so vas pri Dieppe in pri Basel-u.

Simon: Dobro si govorila, sestra! A kralj nij samo najhrabrejši vojščak svojih deželâ, nego je tudi najbolj pravičen in uljuden gospod. Niti trohice napuha! Ali ne dokazuje tega prav sedaj, da se čisla biti gost enega svojih deržavljanov?

Kralj: Ne, Simon Fourniez! reci raje enega svojih prijateljev. Nijsem pozabil lepih ur, katere sem preživel s taboj v tej hiši, na vrtu, tam-le doli, ko sem bil še dauphin (r. dofên, kraljevič). Bili so to slabi časi; marsikak trd nauk sem izkusil, a ti si mi ostal zvest, in ne samo svoj denar, ne, tudi svoje življenje si zastavil za-me. Mar meniš, da se more to kedaj pozabiti? Ne, ti vrli in zvesti! taki spomini so nerazrušljiva vez. — Prišel sem denes k tebi, ker si smem slednjič privoščiti malo počitka. Hvala bogu! hudi dnovi

peronneški in lüttiški so minoli. (Mane si roki.) Dobri moj ujec burgunški izgublja čas v Geldernu in v Alzasiji!

Nicole: Ali čuje se, da namerava premetenec vašemu gospodu bratu, vojvodi Normanškemu, prodati Šampanijo. —

Simon: Da si zagotovi zvezo svojih dežela, Brabanta in Burgundije.

Kralj: Da, o tem je bilo govorjenje. O, vojvoda Karel je kaj zvit in prebrisan!

Simon (ugane kralju misel): Vendar pa more naleteti na tacega, ki je še bolj zvit in premeten!

Kralj: Glej, prijatelj Simon, kaj bi pač ti rekel, ko bi svojemu bratu ponudil Akvitanijo in Guyenne, da se odpove Šampaniji?

Simon: To bi bilo mojstersko!

Kralj: In dobra menjava za vsacega, ki kakor moj gospod brat hlepi le po veselji in zabavah. Jaz menim, da ne bode odbil te ponudbe.

Olivier (stopi naprej): To menite, sire?

Kralj: Če to menim? (Pije.) Saj je bila la Balueju naložena ta obravnava. Na la Balueja smem zanašati se, bolj zvestega služabnika nemam. Toda dosti je o tem — bodimo veseli! Simon! še jedno kupico starega tvojega vina, škrlatne krvi lepe Touraine!

Simon (naliva kralju): Na službo, sire!

(Slugi neseta mizo v kot dvorane in poravnata blazino na kraljevem stolu.)

Kralj (ko je nehal piti): Sedaj pa, Simon, bodem ti pokazal, da ne izkazuješ nevrednemu svoje udanosti.

Simon: Oh, sire!

Kralj: Glej, boter, sè samimi vojskami in zmagami še nij vse opravljeno. Trgovina in delo — kedo to bolje ve, nego ti? — ta sta vira, iz katerih dobiva ljudstvo pravo moč. Sedaj pak imam sè svojimi prijatelji Flamänderji nekaj važnega obravnavati. —

Simon: Dobro!

Kralj (se usede): In tedaj mi je prišlo na misel, imenovati tebe svojega poslanca.

Simon: Mene za poslanca? Mene? Milost vašega veličanstva me je izbrala za to visoko službo? Ali kako bi bilo to mogoče? Saj ne bi niti vedel, kako se z visoko gospodo govori.

Kralj: Ne boš imel opraviti z visoko gospodo, nego le z nogovičarji in kotlarji. Nihče nij bolj sposoben za ta posel, ko ti.

Nicole: Sire, jaz menim, da je mojemu bratu vse drugo v mislih. Ne skrbe ga vlastne zadeve, pač pa Loyse; ne zaupa je nikomur, da,

ni vaŝemu veličanŝtvu, ŝe celo meni ne zdi ŝe mu varno zaupati jo.

Simon: Ko bi bila Loyŝe omoŝena, potem ŝe ve da — —

Kralj: Ali je ŝamo to? Bodemo jo brŝ omoŝili.

Simon: Da, ŝire! ko bi bilo to tako lahko! ŝaj ŝam ničeŝa tako ŝrčno ne ŝelim, ko to. Ali Loyŝe je ŝvojeŝlavna in neče ničeŝa ŝliŝati o tem.

Kralj: Morebiti bom jaz več opravil pri njeŝ.

Simon: Ali treba nam je tudi ŝkrbeti, da dobimo ŝnubača.

Olivier (priŝtopi): To, moŝter Simon, go-tovo ne bode teŝko. ŝaj je vaŝa hčerka lepa in ljubka, kakor vila?

Kralj (meri z oči Olivier-a): Glej no! to ŝi opazil?

Olivier: Da tega ne bi opazil, moral bi ŝlep biti.

Kralj: Pač reŝ! — Ali ŝ temi prednoŝtimi zdruŝuje Loyŝe i druge. Njen oče ima polje, travnike —

Simon: Krasno polje in travnike!

Kralj: Vinograde — —

Simon: V katerih raŝte najboŝŝe vino!

Kralj: In po viŝinah krog in krog — —

Simon: Mnogobrojno malinov, katere žene veter noč in dan!

Kralj: Vrhu tega sem jaz njen boter. Taka nevesta, menim, bode pač vsakomu dopadala. — Toda — prašajmo Loyso samo. Bodi brez skrbi, boter! Uže težje reči sem dovršil. Ali kje pa tiči mala? Morda je huda name? — Želim videti njen nasmehljaj, čuti njeno ljubko žlobudranje.

Simon: Ravno gre sem. Zdi se mi, da je ugenila željo vašega veličanstva in mojo.

Drugi prizor.

Kralj. Simon Fourniez. Nicole Andry. Olivier-le-Daim.
Loyse.

Kralj (se nasmehlja Loysi): No, Loyse! Ali si slednjič prišla?

Loyse (poklekne pred kraljem): O, nijsem pozabila vašega veličanstva!

Kralj: Ravno smo govorili o tebi. Veš li, kaj je dejal tvoj oče? Da mi ti nijsi nič menj udana, nego on, in da mi ne moreš ničesa odreči na svetu. Je li res tako?

Loyse: Poskusite, sire!

Kralj (jo prime z rokama za glavo; z ljubeznjivim smehljanjem): Čuj! Ti bodeš srečna! To je moja najsrčnejša želja, kajti — (skriva je a s poudarkom) dosle sem ti zamolčal, — ako se zvezde ne lažejo, zvezana je skrivnostno moja sreča s tvojo. —

Loyse (navdušena): O tedaj, sire! tedaj pa me storite srečno precej na mestu!

Kralj (za-se): Ljuba golobičica! (Loysi): Tedaj me bodeš ubogala?

Loyse: Oj, kako rada!

Kralj: Dobro, dete moje, tedaj se omoži!

Loyse: To je tedaj?

Kralj: Nič drugega.

Loyse (žalnim glasom): Oj škoda! škoda!

Kralj: Deklica, kaj ti je na misli? Mlada si, lepa, cveteča ko majnik; tak biser ne sme biti brez gospodarja, reci le besedo in prvi trgovec v mestu bode tvoj soprog. Smehljaš se? Uže razumem! Ti poštenjaki imajo pač denarja na mernike, ali imajo tudi bele lase in so sključene postave. Tebi pak je morebiti v mislih kak mladi, rumenokodrasti učenec, ki nema na vsem širnem svetu nič drugega, ko svoje vatlo. Ako je temu tako, naj ne bode to nikak zadržek. Učenec bode postal po mojej pomoči bogat mož; na z žametom pogrnenaj mizi in v posodah od čistega srebra

naj bode gostil svojega prejšnjega gospodarja. Povej mi ga brez bojazni.

Loyse: Gospod in učenec, nijeden mi nij v mislih.

Simon (jezen): Gotovo so ti preslabi?

Loyse (kralju): Sire, tako abotna pač nijsem, da bi zaničevala stan, v katerem si je pridobil moj oče čast in premoženje, ali —

Simon: Kaj je potem?

Loyse (nadaljujé): Ali jaz ne vidim nikakega razločka mej tako prodajalnico in ječo. Svet je tako širen in krasen! Ali hočete vedeti, kaj ljubim? Neomejeni obzor, zeleni gozd, srebrno reko in lesketajoče se zvezde. Le na prostem mi je dobro; v takej ozkej, temnej kolibi ne morem živeti; zato, sire, ne morem biti soproga nobenega meščana.

Simon: Glejte jo no, kraljičino!

Kralj: Ali bi raje imela vojščaka?

Loyse: Nikakor ne, sire! Jaz naj bi doma sedela, a moj mož bi bil mej tem izpostavljen tisoč nevarnostim? To bi se dejalo samo sebe obsoditi k večnim mukam.

Kralj: Ali ti srce nič ne pravi?

Nicole (kralju): Nič, sire.

Loyse (prosto): Pač! Ali ne morem prav povedati, kaj mi veli. (Bliža se kralju in nasloni za-

mišljena glavó na njegov stol.) Včasí vidim v domišljiji podobo moža, kojega bi mogla ljubiti, — drzen, zmožen vsacega junaškega dejanja, ali ob enem rahel in blag, ko da mu bije mehko žensko srce v prsih. Ali živi tak mož na zemlji? Ah, gotovo ne! Živi le v mojih nespametnih sanjah!

Simon: Tedaj nečeš moža? Zastavim ti besedo: predno si bodeš v svesti, bodeš ga imela.

Loyse: Nak, oče! Pustite mi svobodo! Kaj sem pač storila, da me hočete uječiti?

Simon (jezen): Uječiti? (Kralju): Sire! zapovejte jej vsaj, da naj me uboga!

Kralj: Dobri moj Simon, tu jaz nijsem kralj.

Loyse: (prilizovaje): Oče, ne bodite mi hudi! Ali me bodete celo iz hiše zapodili?

Simon: Nasprotno! zaprl te bom v tvojo sobo, in ne bom te izpustil, dokler se ne udaš mojej volji.

Loyse (se globoko prikloni): Le ne tako hudi, očka! saj uže grem, grem precej, ali (sklene roki) le ne govorite o možitvi! (Kralju): Na svidenje, gospod boter!

(Loyse otide sè šegavim srdom.)

Tretji prizor.

Kralj. Simon Fourniez. Nicole Andry. Olivier-le-Daim.

Simon: Neubogljivi otrok! vse nadeje mi bode uničila! Tudi moje poslanstvo se bo razdrlo! Ali je še kje kak oče, da bi ga tako mučili?

Kralj: Umiri se, Simon! Loyse se brani možitve le zato, ker še nikogar ne ljubi. Treba nam torej dobiti moža, kojega bi mogla ljubiti. — Kaj pomenja ta šum? (Simon Fourniez stopi k oknu na desnej, a se naenkrat na ves glas zasmeye.) Kaj je?

Simon (smehom): Sire, to je Gringoire!

Olivier (za-se): Gringoire tukaj! — Kako so mogli bedaki pustiti ga v bližino te hiše?

Simon: Tamo-le stoji pred prodajalnico kuharjevo. Kako požira z očmi pečena piščeta! Kako se masti jedilnim duhom! — Da, sire, kaj smešen dečak! Pa kako šaljive pesni zna! (Poje):

Gospod je satan se podal,
Za brivca k nam — —

(Videvši oster pogled Olivier-ov prestrašen omolkne. Na stran): Za vruga tudi! to sem pač pametno naredil! —

Olivier: In zdi se mi, mojster Simon, da njegove pesni tu jako dopadajo?

Nicole (odločno): Aj, se ve da!

Olivier: Varujte se! Nij dobro, da se po-našate s tem!

Kralj: To bi bilo?

Olivier: Mej drugimi je tudi pesen, katero je zložil drzni fantalin, ki nikomur ne prizanaša —

Kralj: Tako se mi zdi!

Olivier: Kako se uže imenuje? Pesen o obešencih! Veste li, da bi pesnika samega utegnila pripraviti na vislice?

Nicole (prestrašena za-se): Na vislice!

Kralj: Kako, Nicole? Govorila si mi o tem nesramnežu kot o dobrem dečaku?

Simon (kralju): Saj še ne ve, kaj dela. Kljubu svojih dvajset let je ves otrok.

Kralj (po kratkem premisleku): Videti hočem tega Gringoire-a.

Olivier (iznenaden): Ah!

Nicole: O, sire! to je kraljeva misel! Ubogi dečak! Sedaj mu vshaja zvezda sreče!

Olivier: Potepuh nij vreden — —

Kralj: Ali nijsi čul? Jaz hočem tako.

Olivier (se premisli): Na službo, sire! (Pokloni se pred kraljem, gre v prednjo sobo in daje tamo čakajočim častnikom povelja.)

Kralj (lehno): Slučaj skrbi nam za zabavo. Gostija brez šale in smešnih burk nema prave slasti.

Simon: To so prav moji nazori, sire; Gringoire naj nam burke uganja, to umeje temeljito.

Olivier (se vrne): Povelje vašega veličanstva je izvršeno. Gringoire bo precej tukaj, naj poje potem kaki dve svoji pesnici. Ne bom prisegal na to, da bodo dopadale vašemu veličanstvu.

Kralj: To se bode uže videlo. Simon trdi, da Gringoire trpi veden glad; skrbeli bomo torej, da ga z jedjo in pijačo udobrovoljimo. To bode vtopilo želo hudovoljnosti njegove. (Strežaji nosijo jedi na mizo.) Prav tako! rad bo segal po njih.

Simon (gre k vratom): Tu je uže!

Četerti prizor.

Kralj. Olivier-le-Daim. Nicole Andry. Simon Fourniez.
Gringoire. Strelci.

(Gringoire nastopi, obdajajo ga lokostrelci; obličje mu je blede, trese se od mraza in videti je ves omamljen od glada.)

Gringoire: Kaj hočete, gospodje lokostrelci? Kamo me vlečete? — Čemu me silite? (Strelci molče.) Ah, pozabil sem! saj so Škotje, —

ne razumo niti besedice našega jezika. — (Na mi-gljaj Olivier-le-Daim-a izpuste strelci Gringoire-a in od-ido sè slugami.) Kako? — izpustili so me iz svojih krempljev? (Ugleda kralja in Olivier-a): Kedo sta ta gospoda? (Zapazi jedila): Dobri bog! kakov obed! Ali so me sè silo sem privlekli, da bi to použil? Nepotrebni trud, saj bi bil rade volje prišel sem. (Zavzet): Paštete, divjačina, vrči s penečim se vi-nom! (Kralju in Olivier-u): O, razumem vaju, milo-stiva gospoda! Nijste me hoteli s praznim želodcem v ječo utekniti! zato sta me poklicala gori, opro-stila me iz rok stražnikov, ter me hočeta kot gosta pogostiti, ko nekdam lončarji Homer-a.

Kralj: Ali govorite resnico, mojster Grin-goire? Da nijste še denes večerjali?

Gringoire: Večerjal? Ne, mesire! vsaj denes ne!

Nikole (stopi naprej, kralju): Saj se mu uže vidi. Tako je bled, tako —

Gringoire (vesel): Gospa Nicole Andry? vi tukaj?

Simon (stopi tudi naprej): Glad se mu bere na očeh.

Gringoire: Mojster Simon Fourniez! — Bil sem tako zmešan, da niti vaše hiše nijsem izpoznal!

Olivier (Gringoire-u): Večerjali še niste? Torej vam pač smem ponuditi krilo te-le piške?

Gringoire (ves razvnet): Oj, obe, obe, celo piško!

Olivier: Pa kakovo vino! Pravim vam: mrtveca bi obudilo v življenje.

Gringoire (stopi k mizi): Pustite mi, naj jaz poskusim!

Olivier (mu migne, naj počaka): Počasi! Ali mislite, da bi bilo to prav, da bi povžili tako slastne reči, a računa ne bi poplačali?

Gringoire (vznemirjen): Poplačal? Ah! saj nemam niti rudečega vinarja.

Olivier: No, ako tudi muzam zlato in srebro nij na razpolaganje, nadarile so vas z drugimi zakladi — z domišljijo, vzvišenimi mislimi in z darom petja.

Gringoire (žalosten): Ah, taki darovi ne koristijo nič, če lakota po drobovji kruli, in v tem slučaju se ravno denes nahajam. Denes? Ne, dan za dnevom!

Olivier: Razumite me prav! Menim le, da morate, predno utolažite lakoto, razveseliti nas z eno onih pesnij, koje vam je muza vdihnila.

Gringoire: Oj, mesire! mojemu želodcu se gotovo bolje mudi, ko vašim ušesom. (Bliža se zopet mizi.)

Olivier (ga odvräča): Nikakor ne! Najpreje pesen, potem pak jejte in pijte!

Gringoire (za-se): Saj vidim, najmodreje bode, da odjenjam. (Glasno): Mar želite odlomek moje pesni: „Blazna tveganja“?

Olivier: Ne.

Gringoire: „Pravda in njena svojat“?

Olivier: Ne. Eno pesen; zapojte nam kako pesen!

Gringoire (veselo): Prav rad. Ono sè sklepom: „Bog blagodari usmiljen'ga“?

Olivier: Ne; raje pesen — kako se pač imenuje? — Saj veste, katero menim! Deset milj na okolo, čujem, da se prepeva, če tudi se ve da le poluglasno.

Nicole (za-se): Za boga, uže vem!

Gringoire (nezaupljivo): Katero pesen? Ne razumem vas, mesire.

Nicole (za-se): Hudobnež!

Olivier: Ali mi hočete opravičevati se, da vam nije znana pesen o obešencih?

Gringoire (zatare siloma svojo preplašenost): A kaj je ž njo?

Olivier: Aj, domislite si vendar svojega najnovejšega umotvora! Mar pesen nij vaša?

Gringoire (ves prepaden): Bog me varuj! Motite se!

Nicole: Popolnem se motite!

Kralj: Kaj se pa vi vtikate vmes, Nicole? Pustite ga, naj sam opraviči svojo stvar.

Nicole (za-se, pogleda pomilovaje Gringoire-a): Ubogi mladenič! Grdi strižec hoče pahnoti ga v pogubo!

Olivier: Zastonj je zanikovanje! Delo samo vas izdaja. Kedo razun slovečega Gringoire-a bi bil v stanu zložiti tako pesen? Rimo tako umetno vpletati, da se glasi kakor prijeten odmev mej kiticami?

Gringoire (prikupljen): No, da, rima res nij preslaba.

Olivier: Ah! Tedaj poznate pesen?

Gringoire (za-se): Moja slava me je izdala! (Glasno): Premda bi jo poznal, saj je ne bi znal peti. —

Olivier: To mi je žal. Štel sem vas zvestega podložnega kraljevega, a menil sem, da ste tudi toliko srčni in možati, da bi vsakomu, celo kralju povedali resnico.

Gringoire (omahuje): Ah, to le tako pravite!

Olivier: Motil sem se nad vami — tudi prav. Mesire Gringoire, le idite — tamo so vrata!

Gringoire (bolestnim pomilovanjem): Idem, a teh jedij nijsem niti okusil?

Olivier: Saj hočete tako.

Gringoire: Tako je moglo biti Tantalu pri srci: Bil je kaznovan, ker je ukradel v Kreti zlatega psa — kaj sem pa jaz zakrivil? — Lakota postaje vedno hujša. (Obupno): Oj milostiva gospoda!

Olivier: Nič več ne, — kakor se vam rači. Sedaj vas bog obvaruj! (Rine ga do vrat.)

Gringoire (žalostno): Z bogom!

Olivier: Škoda okusne večerje! To je lepo pišče.

Gringoire: Sline se mi cede po njem.

Olivier (vzame skledo z mize in jo drži Gringoire-u pod nos): Tako mastno! tako sočno!

Gringoire: Pa kako diši! — Gospod ima prav! Morda je nekoliko svobodomiseln, ali ima dobro srce. (Zmore ga glad.) Mesire! ako hočete na vsak način —

Nicole (prestrašena): Nesrečnik pač ne bo —

Olivier (ostro pogleda Nicole): Nicole Andry!

Gringoire: Kaj, gospa Andry? tudi vi želite slišati to pesen? Takim soglasnim zahtevam pak se ve da ne smem dalje ustavljati se.

Kralj: Gotovo ne!

Gringoire: Tedaj „pesen o obešencih“. (Z velikim samosvestjem, zaupljivo kralju): Pesen je moja! (Prostosrčno): Ta misel mi je prišla, ko sem nekega dne videl v plessiškem gozdu bog ve ko-

liko mrličev po vejevji visečih. Zakaj so je tam obesili? Jaz ne vem! Morda zato da bi jim noge obvarovali mokrote.

Nicole (za-se): Da bi mu le mogla zamašiti usta!

Kralj (Gringoire-u): Bode li slednjič?

Gringoire: Precej!

Jaz vem v zelenem gozdu tam

Prestarih dobov šumo;

Da nosi vsako drevo, znam,

Obešenikov trumo!

Ta mračni gozd, bogat sadu,

Od drugih je razlika;

Gozd, poln groze in strahu

Vrt kralja je Lud'vika!

Olivier: Lep začetek!

Nicole (proseče): Sire bodite mu milostivi!

Kralj (mirno, Gringoire-u): Dalje!

Gringoire:

Viseči tu še krvavè

Iz ust molčeči, bleđi!

Ko sanje divje in strašne

Se zdi mi o pogledi.

Po zraku plašči se vijo,

So praporjev oblika.

In gozd, morišče pregrozno

Vrt kralja je Lud'vika!

Olivier (ponavlja ironično konečni verz):

Vrt kralja je Lud'vika!

Kralj (mirno): Prav dobro! (Gringoire-u): Le naprej!

Gringoire: Oj, tretja kitica je še lepša!

Kralj: Zares?

Gringoire: Sodite sami!

Majo z glavami kraj lesa,

Dajo mi znamnja taka;

„Osoda ista, — kdo-li zna,

Morda i tebe čaka!“

Frfra krog mrtvih črni vran,

Ker mastna jed ga mika!

In gozd, pregrozen in strašan

Vrt kralja je Lud'vika!

Nicole (za-se): Izgubljen je!

(Gringoire se oberne; vsi molče.)

Gringoire: No, kaj pravite o tem? (Za-se):

Vsi molče, ko grobje! Le staremu, zdi se mi, mora dopadati. Gotovo je poznavatelj!

Kralj (Gringoire-u): Če se ne motim, navada je dodajati trem kiticam vselej posvečenje?

Gringoire: Se ve da; saj sem si precej mislil, da umete nekaj o našem rokodelstvu!

Kralj: Posvečenje mora začenjati se z besedicama: Oj knez! Ali ne?

Gringoire: Gotovo! „Oj knez!“ A le ena neprilika je tu: jaz ne poznam nobenega kneza.

Kralj: Škoda!

Gringoire (zvito): Se ve da, lahko bi posvetil pesen bretanjskemu vojvodi Normandije.

Kralj: Zares! Ali zakaj ne storiš tega?

Gringoire (prostodušno): Ker Francosko preveč ljubim, — Francosko in še kralja Ludovika, — kljubu vsemu in vsemu temu! Prav zato mu pravim resnico. Saj veste, kedor ljubi, ta —

Kralj: Tudi kaznuje! Res je. Povejte nam še posvečenje!

Gringoire:

Oj, knez! ali si videl uže

Čudesa kje velika?

Gozd, kjer strah vlada in gorje,

Vrt kralja je Lud'vika!

Olivier (Gringoire-u): Mojster Gringoire! Čast, komur gre čast! Takih verzov ne bomo več kmalu slišali.

Gringoire (ponosno-skromno): Oh, mesire!

Kralj: Ponosen moreš biti na to hvalo! Kedor ga pozna, hvali izborni okus mesire Olivier-le-Daim-a.

Gringoire (prestrašen): Olivier, peklenšček!

Olivier: Pridobil sem si ga v službi vašega veličanstva.

Gringoire: Kralj!

Kralj: Da, kralj!

Gringoire (kakor od strele zadet): Kralj! —

Sedaj pak je proč moja večerja! (Od strahu omamljen obstoji Gringoire in se ne gane. Vsi molče.)

Kralj (po pomolku, Gringoire-u): Tako ném?

Gringoire: Sire, če tudi nič ne govorim, zato pa imam toliko več mislij.

Kralj: Ah! Morda misliš, da tvoja pesen o obešencih —

Olivier: Bode morda vam pomogla do vislic!

Gringoire (kakor bi uže čutil konopec okolo vratu): Ah!

Nicole (prose): O sire!

(Kralj jo sporazumljivo pogleda.)

Kralj (kazaje Olivier-a): Povedal je, če prav ne na moje povelje, vendar le mojo misel.

Nicole (tiho kralju): Sire, videla sem vas smehljati se, — oj gotovo, odpustili mu bodete.

Kralj (dobrovoljen): Tega baš nijsem rekel.

Gringoire: Na vislice? (Naivno): A brez večerje?

Kralj (ga meri z očmi): Ali boš mogel jesti?

Gringoire: Gotovo! z največjo slastjo. Ali, sire, ne bodete mi dovolili!

Kralj: Fej, kaj si domišljuješ? Meniš li, da je kristjan in plemenitaš zmožen tako nizkega

maščevanja. Nikogar ne pošiljam lačnega v posteljo. Večerjal boš. —

Gringoire: Tedaj vendar? Slednjič!

Kralj: Jej in pij, kolikor hočeš, — če le moreš?

Gringoire (stopi k mizi, radostnim obrazom): O, sire! to naj vam ne dela skrbi!

Kralj (Nicoli): Gospa Nicole, najslajše vino imate pri roci, — natočite mu ga v čašo!

Nicole: Oj, kako rada! Ubogo jagnje! (Za-se): Denes je kraljev dobri dan!

Simon: Pač da! Moramo mu vsaj še en dober požirek privoščiti!

Kralj: A vi, Olivier, strežite našemu gostu!

Gringoire: Nij potreba! Pustite bodem uže sam!

Olivier (osramočen): Jaz, sire?

Kralj: Ne bojte se, da bi se s tem ponižali. Prav dobro vem, da sem vas oplemenil, ali pesniku naj tudi plemič streže.

Gringoire (ponosno): A! tako vi mislite? (Poklekne pred kraljem): Tedaj, sire! odpustite! Grešil sem nad vami, — vzemite mi življenje zato! več vam nemam dati!

Kralj (za-se): Dobro! (Gringoire-u): Le usedite se!

Gringoire (vstane): Se ve da, ne smem izgublјati časa, (usede se k mizi in začne jesti; Olivier mu streže, a Nicole mu nataka) ako bode to poslednji moj obed. (Kralj se vsede na stol zraven Gringoire-a in ga ogleduje smehlјanjem. Gringoire je in pije z brezupno naglico.) Moj poslednji? Ne! bog ve, da je moj prvi! (Načne veliko pašteto.) Oj čudapolna pašteta se svojimi nasipi in stolpi! — Ali mi bote verjeli? kar živim, vedno sem o tem sanjal! Pač naravno, saj sem bil zmirom lačen! Eno leto, dve, deset let naj bi še bilo, ali, če pa le predolgo trpi, ondaj je preveč. Vsako jutro sem vpraševal vshajajoče solnce, vsaki večer srebrne zvezdice: Bo li danes zopet post? Prijazno so mi smehlјale se, a kruha mi niso dale, — saj ga same niso imele nič. (Olivier-le-Daim-u, kateri mu je podal skledo): Tisočerna hvala, mesire! (Kralju): Kako lahko je človeku dobremu biti, ako tako dobre reči uživa! Glejte, sire, jaz sem zares dober, — nij ga gorjā na svetu, ki bi mi ne bodlo v srce, a vendar —

Nicole (kralju): Ali vas ne gane nedolžnost njegova?

Gringoire (brez prenehanja): A vendar do sedaj nijsem slutil o takej gostiji. (Nicoli, katera mu nataka): Hvala, hvala! To je izborno vino! (Pije.) Zdi se mi, da srkam ž njim vse veselje,

vse kreposti, da, še samo solnce! To bode življenje! Kedo mi je še ravno sedaj žugal z vislicami? Pa ne verujem niti besedice o tem. (Kralju): Kakov dobiček bi bil vašemu veličanstvu, ko bi obesili pesnika? Nasprotno največa škoda bi vam to bila, kajti kedo bi opeval potem vaša junaštva in je poročal še poznim rodovom, da ostanejo in žive v spominu narodov, kakor dela preslavnega Amadisa in hrabrega viteza perziškega?

Kralj: Zares! To si uže pokazal sè svojim dobrim začetkom!

Gringoire (žalno): Prav dober se ve da nij!

Kralj: „Osoda ista, kdo-li zna, — morda i tebe čaka!“

Gringoire (dvomljivo): Morda, morda! — Da, sire! mnogo človeškega razuma mi nij bilo dano, (nedolžno): nemam družega, ko svoj genij. Sicer pa, — kaj mi je do tega? — Če se vam rači, dajte me obesiti! Zarad tega se pač ne bodem trapil? (Vstane): Kaj pa imam še opraviti na tem, uže na polu ohlajenem planetu? Ljubil sem rožo in kraljevo lilijo, se slavcem sem se v petji skušal, — v misterijah sem obznanjal slavo svetnikov, — dovršen je moj poklic; vse je najbolje preskrbljeno. Le ene reči nisem mogel doseči! dobre večerje. Sedaj sem tudi to dosegel. Razžalil sem kralja, našega gospoda — na kolenih

sem ga prosil odpuščanja. Kaj hočem še na svetu? Ne, vse je dobro tako, kakor je. Sedaj pa, mojster Simon Fourniez, dovolite mi da iz globočine srca blagoslovim oni večer, ko sem šel prvič mimo vaše hiše.

Simon: Kaj ste hoteli s tem reči?

(Gringoire se nasloni na kraljev naslanjač, ter sede potem nanj, ne vedoč, kaj dela. — Ljut skoči Olivier proti njemu, a kralj ga udriži in mu smehljuje se pomigne naj ne moti Gringoire-a.)

Gringoire: Pesniki smo — to morate vedeti! v marsičem podobni metuljem, — plamen nas vleče k sebi. Tisti večer — bilo je krasnega poletnega večera! nebo, ko zlato in škerlatno morje! — tisti večer tedaj me je peljala pot čez semanji trg. Zahajajoče solnce je sè zadnjimi žarki zlatilo vašo hišo; bliščéče je lomil se rudeči svit na steklu v oknih. Bilo je videti, kakor velik požar! Stopil sem bliže; gledajoč skozi okno sem zapazil mizo, bogato obloženo z jedili v zlatih in srebrnih posodah. Zavzet sem postal. Kar se odpre okno ravno nad to-le dvorano, in mlada deklica je nagnola se ven, deklica, mila in krasna, kakoršno si mislim Phöbo. Tako neki gleda sramežljiva boginja, ko plava v tihej noči po jasnem, zvezdnatem nebesu. Žarki so igrali se v njenih

laséh in so obdajali čisto njeno čelo z neko glo-rijo. Zdelo se mi je, da gledam nebeško svetnico.

Nicole (tiho kralju): Bila je Loyse.

Gringoire: Bila je tako čista, tako blaga! Kmalu pa mi je dejal nasmehljaj, jasen in ne-skrben, ki je obdajal njena rudeča ustna, da je deklica. Bil sem ko priraščen, nijsem se mogel odtrgati, niti očesa od hiše v stran obrniti, v katerej je bilo združeno vse, česar nikedar nijsem upal doseči: dobro obložena miza, angelj v po-dobi deklice!

Kralj (tiho Nicoli): No, vašo sestričino ubožec na vso moč občuduje! Kaj menite o tem?

Simon (za-se): Moja hči naj si bode konečno še v čast štela, da bo to prozorno strašilo za njo zijalo.

Gringoire: Dan za dnevom sem zahajal sem, — oj kako nas vabi, kako nas veže nase golju-fivo smehljanje prazne izmišljije! — I no! uže nek modrijan starega veka je dejal: slednjič se vse zgodi, še to, kar želimo. Kakor Belsazzar, knez babilonski, gostil sem se danes sè slastno večerjo, sedaj pak imam le še eno željo, — — želje so vendar nenasitljive.

Kralj (naslonjen na stol, na katerem sedi Grin-goire): Povedi!

Gringoire (zapazivši svojo zmoto, skoči urno k višku): Le enkrat še želim videti lepo devico.

Simon: Iz tega ne bode nič!

Olivier (za-se): Dobro!

Gringoire (ki je prešlišal Simon-ove besede): Vse jedno! videl jo bodem vendar zopet! Poslali me bode te naprej v nebesa, v njino domačijo. Naj bode! Ako se vam rači, sire, — pripravljen sem, — veselim srcem bom šel k smrti!

Kralj (za-se): Ta mladenič je mož!

Nicole (za-se): Še sedaj niti besedice o milosti?

Kralj (tiho Nicoli): Nicole, reci mi — kaj meniš, ali bi mogla Loyse ljubiti čudnega sanjarja?

Nikole: Kako?

Kralj: Odgovori mi! Meniš li, da bi ga mogla ljubiti?

Nicole: Hotel bog! Ali — — (Kaže Gringoire-ovo ozko, blede obličje.)

Kralj: Umejem. (Za-se): Morda ima prav. (Po kratkem premišljevanji, za-se): Vse jedno! Bodem vsaj videl, kako se bo stvar končala. Saj je ta mali svet, ki bi imel prostora v mojej roci, natanjčno zrcalo velikega! Zmirom in povsod človek sè svojimi strastimi, ki ga nagibajo: lakota in ljubezen!

Olivier: Mar želi vaše veličanstvo, da mojstra Gringoire-a odvedem?

Kralj (nevoljen, da ga je Olivier motil): Ne, tu naj ostane. Jaz bom sam ž njim govoril.

Olivier: Kako sire? Vi hočete?

Kralj (ostro): Ali niste čuli? Idite in ne vernite se preje, da vas pokličem.

Olivier (za-se): Kaj je kralju? Ali ga zopet enkrat obhaja dobrovoljnost? Moral bi se je vendar uže odvaditi! Toda, le potrpiamo! (Prikloni se zatrtim srdom pred kraljem in otide.)

Kralj (Simon-u in Nicoli): Prosim vas, pustite me samega z Gringoire-om, — imam nekaj ž njim govoriti.

Gringoire (meju odhajanjem Simon-a in Nicole, koja se od kralja posljavljata): Z menoj! O sveti patron mojega imena! kaj mi bode pač povedal?!

Peti prizor.

Kralj. Gringoire.

Kralj: Gringoire, rad imam take ljudi, kakoršen si ti! — pesništvo je pač lepa stvar. Odpuščam ti.

Gringoire: Ah, sire! (Pade na kolena.)

„Bog blagodari usmiljen'ga!“

Kralj: Da, odpuščam ti, ali z nekim pogojem.

Gringoire: Zapovedujte mi!

Kralj: Oženiti se moraš.

Gringoire: Oh, sire! zakaj pa me raje popolnoma ne pomilostite?

Kralj: Le pritožuj se še! Mar bi bila to nesreča zate, ko bi imel vrlo gospodinjo?

Gringoire (vstane): Sire, ne kaznujte me ostreje, nego sem zaslužil. Nijsem plašljiv, a da bi oženil se s katero koli udovo iz časov Karola Velikega, tacega poguma nemam.

Kralj: Nevesta, kojo sem ti namenil, šteje sedemnajst let.

Gringoire: Tedaj je pač odurno strašilo?

Kralj: Razcvitajoča se roža nij krasnejša.

Gringoire (obledi): Ugenol sem, sire. Ne, ne, trikrat ne! Časti, dobrega imena ne prodam kljubu svojemu uboštvu. Raje smrt!

Kralj: Molči vendar! Devojka, ki jo boš vzela, čista je, ko hermelin, čistejša ko solčna luč!

Gringoire: Zares? (Mirnejši): Ali, sire, premislite! Ležišče moje je zeleni gozd, dlan je skleda moja, — ali se more s tem začeti gospodarstvo?

Kralj: Skrb za to bom jaz prevzel.

Gringoire: O, sire! kaj je enako vašej blagodušnosti! — Ali kedo bo devico, o katerej govorite, pregovoril, da bode postala moja soproga?

Kralj: Kedo drugi, ko Ti? Ti sam! — Treba samo, da jej dopadaš.

Gringoire: Saj ravno to je! s takim obrazom! — Le predobro vem, kako da sem grd, kako neznamen.

Kralj: Tedaj si uže sam nad seboj obupal? ali zametaš edino sredstvo, katero ti ponujam, da bi se rešil?

Gringoire: Saj se ga ne morem poprijeti!

Kralj: Ne moreš? Sramuj se svoje strahopetnosti! Ali nijsi pesnik? mar ti nijso znane vse očaralne umetnije besede, pregovarjanja? Ali ti je obnemogla domišljija v tistem trenutji, katero ima osoditi tvoje življenje ali smrt? — Veruj mi: ako naš blagor zavisí od enega samega človeka, nič nij izgubljeno, dokler imamo še jezik v svojej oblasti. Opominjam naj te le na vzgled svojega kralja, kralja, kojemu stojiš nasproti. Kje je bil denes leto? Veš li, kje? V Peronne-u, v ujetstvu vojvode Karla, — v zaporu najhujšega svojega sovražnika. Krog in krog sem bil obdan od sovražnikov svojega prava, od uskokov iz mojega tabora. Bivališče moje bil je temen stolp, v kojem je uže bila prelita kraljeva kri. Le sam po sebi, z neomahljivim zaupanjem v svojo krepko voljo, mogel sem se rešiti, — in rešil sem se! Vojvoda se je dal pregovoriti k shodu;

pogovor ž njim me je oprostil vezij, dal mi je zopet svobodo, krono in življenje, in denes sem mogočnejši, in vse se me bolj boji, ko kedaj. A jaz sem imel opraviti s Karlom Burgundskim, tebi pak je pregovoriti le deklico, ki je še na polu otrok! To te pač ne bode strašilo?

Gringoire: Pač bojim se. Mene nihče ne ljubi, a jaz ne bom več ljubil!

Kralj: Govori resnico! Plašiš se neveste, katero sem ti namenil, — praviš, da ne bi mogel več ljubiti, — kako pa je to, da je tvoje srce ne more pozabiti? da si baš sedaj želel, videti jo še enkrat?

Gringoire: Koga, sire?

Kralj: Koga družega, nego krasno dete, koje si vidil tamo v oknu! Nevesto, katero sem ti odločil! Simon Fourniez-ovo hči, Loyse.

Gringoire (osupnen): Ali je mogoče?!

Kralj: Da! obe ste ena in ista osoba. Nu, kaj? Ali bi še zmirom raje umrl?

Gringoire: O, sire! ne govorite o tem, inache bi na mestu umrl. (Omahuje, kakor bi hotel omedleti.)

Kralj (ga pozorno ogleduje): Prisojal sem ti več poguma. Kako ti bo še le potem, ko ti bode stala nasproti? Vsak trenotek utegne priti.

Gringoire: Ona?! — O bog! — nogi se mi šibe, — srce mi hoče prsa razgnati!

Kralj: Sedaj h koncu! (Gre k vratom i zove): Hej, boter Simon! Gospa Nicole! (Smeje Gringoire-u): Menil sem uže, da boš padel v omedlevico, ko baba!

Šesti prizor.

Kralj. Gringoire. Simon Fourniez. Nicole. Loyse.

Nicole (vstopaje za-se): Kralj je odpustil!

Simon (za njim Loyse, katere kralj precej ne zapazi): Tukaj smo, sire.

Kralj: A tvoja hči?

Simon (stopi na stran): Tu! Nijsem več mogel pustiti zaprte, — užalilo se mi je, staremu bradaču. (Kralj se smehlja) Ah, sire! smatrate me gotovo za slabosrčnika?

Kralj (smeje): Bog varuj! — No, Loyse! le bliže! —

Gringoire (za-se): Ona sama! (Od svojih občutkov prevzet, opre se na mizo, da ne bi se zgrudil.)

Loyse (kralju): Da, sire, z vso bojno častjo sem odšla iz ječe. (Poljubi Simon-a.) Ječar sam mi je odprl vrata, nij mi trebalo ni udati se.

Kralj (dobrovoljen): Lepo! Ali sedaj moraš tudi odpuščanje svojega kralja zadobiti.

Loyse (smeje): Ah, to me nič ne skrbi! Kralj je pravičen!

Kralj: Misliš? (Prime Loyso pod pazduho in govori ž njo poluglasno, da ga čujete le ona in Nicole): Kako ti dopada ta mladenič?

Loyse: Kedo? kje?

Kralj: Tam-le, pri mizi.

Loyse (pogleda Gringoire-a): Lep nij. Ubožec! zakaj pač gleda tako žalostno in ponižno pred-se?

Nicole (kralju): Oh, sire, saj sem si mislila!

Kralj (Nicoli): Čakajte, da vidimo. Sedaj se bode pokazalo, ako lepa duša more ozaljšati nelepi obraz? — ako more plamen duha užgati ljubezen? (Loysi): Pierre Gringoire ima staviti na-te neko prošnjo v mojem imenu. Usliši ga!

Simon: On, sire? stradavec bode za vas govoril? (Sè smehom): Za boga! izvrstna šala!

Kralj: Ako ti zastavim svojo besedo, ali ga boš pustil nekaj minut samega z Loyse?

Simon: Več ur, sire ako se vam rači. Gringoire nij nevaren. Zapeljivci njegove vrste bi bili tudi lahko vranam za strašilo.

Gringoire (bolestno, za-se): Ah, in to čuje ona!

Kralj (Loysi): Govori z mladim možem — Loyse; prosim te. Ali bodeš?

Loyse: O, prav rada!

Kralj: Dobro, dete moje. (Vrata se odpro): Kedo je? Kedo si upa, nepoklican sem priti? — vi, Olivier?

Sedmi prizor.

Kralj. Gringoire. Olivier. Loyse. Simon Fourniez. Nicole.
Gringoire. Loyse.

Kralj (Olivier-u): Z ozirom na vas sem vam prepovedal navzočemu biti pri pogovoru, ki ima določiti Loysino osodo.

Olivier (za-se): Prišel sem o pravem času. (Glasno): Ali nij moja dolžnost, vsak ukaz prezirati, ako to zahteva skrb za blagor vašega veličanstva? Sire! Hoteli ste presvetlega svojega brata nagniti, da bi zamenjal Šampanijo z Gu-yenne; ali —

Kralj (razsrjen): No? Menjava — —?

Olivier: Ne bo se dognala.

Kralj: Ali je mogoče?

Olivier: Vojvoda, vaš brat, jo zameta.

Kralj (ves izven sebe): Zameta jo?

Olivier: Obravnava bi bila morala biti tajna vojvodi Karelu Burgundskemu?

Kralj: Gotovo.

Olivier: Znana mu je vsa obravnava.

Kralj: Izdaja! — Kedo je izdajalec?

Olivier: Mož, kateremu ste zaupali. Berite, sire, (dá mu razpečateno pismo) in potem razsodite, ali sem storil svojo dolžnost.

Kralj (ko je površno pregledal pismo): La Balue! on! — moj poverjenik! — (Čita): „Verujte, premilostivi gospod, da vam poročam čisto resnico. Ne kralju, le vam posvečujem svojo zvesto službo.“ — O prijatelj La Balue! ta list ti bom drago poplačal. Ne bode ti manjkalo časa, premišljevat ga! Čaka te tako trda, tako temna, tako dolga noč, da ne boš več pomnil, kaka je dneva luč.

Loyse (je na migljaj kraljev uže preje nazaj stopila. Ne razumevša njegovih besedij, ustrašila se je njegove jeze; Simon-u): Kaj pa je kralju? Takega še nikoli nijsem videla!

Kralj: Za boga! če je nesrečnik pobegnol in ušel mojemu maščevanju! Oj, gotovo da!

Olivier: Pač da je skušal, — zastonj! prehitel sem ga, sire, v vašej je oblasti.

Kralj (vzdahne): V mojej oblasti! — Čutil jo bode. — Olivier, zahvaljujem se ti; ti si vrl služabnik, zvest prijatelj; nikedar ne zabim tega. (Rastočim srdom): Spaval je moj srd, — uničil bo

one, ki so ga vzbudili. Menite, da je Francoska le vrt, namenjen vašim zabavam. O ne, presvetli moji! Francoska je gozd, kateremu sem jaz izbran za varuha. Proč vsako drevo in vsaka veja, ki mi je na potu! Z ognjem, mečem in sekiro je bom uničil!

Simon (se bliža kralju): Sire!

Kralj (se obrne): Kaj pa je? kaj hočeš?

Simon: Sire, Izvolite mi najpreje povedati —

Kralj: Kaj imam s teboj opraviti? Ali me tvoja družinska razvlaka ne stane uže dovolj dragega časa?!

Simon (razžaljen): Moja družinska razvlaka?

Kralj: Skrbi za svoje vatlo, prijatelj! za svoje vatlo!

Simon (brez zavesti): Doli je, sire, ali naj grem po-nje?

Olivier: A Gringoire, sire?

Kralj (ko v sanjah): Gringoire? kedo je ta?

Olivier: Nesramnež, ki se je drznil, zasmehovati vašo pravičnost.

Kralj: Zasmehovati? Na vislice ž njim!

Nicole: Sire, zabili ste, da ste ga pomilostili!

Kralj (se zopet zave): Ako sem ga pomilostil, nijsem prav storil. Slušal sem prvemu nagibu, — to pak ne smem. Kot kralj moram strogo

pravico izvrševati — prizanašanje, milost bi bilo zločinstvo. Milost vzgoja vedno le nehvaležnost!

Nicole: Oh, sire!

Kralj (Nicoli): Pustite! (Trdo Gringoire u): Da si rešiš življenje, staviš sem ti pogoj.

Nicole: Ali saj ga ne more izpolniti!

Kralj: Tem bolje! Tedaj bog sam neče, da bi mu odpustil. (Gringoire-u): Sicer pa je to tvoje opravilo. Še eno uro ne, pak bodeš sam osodil si življenje ali smrt. — Ali niso dovolj knezi in plemeniti gospodje? Dajmo! še v prahu bom poiskal upornike, da jih kaznujem. (Nicole hoče govoriti, na strogi pomigljaj kraljev pak omolkne.) Dosti! Dosti! (Otide.)

Loyse (Simon-u): Za božjo voljo! kaj je kralju? (Plašna): Komaj ga še poznam.

Simon (žuga s pestjo Gringoire-u): Za svoje vatlo naj skrbim! In ta razcapani potepuh je uzrok, da kralj tako grdo ravna z menoj! Ta nemanič!

Olivier (Simon-u in Nicoli): Otidita, in — pustita devojk s tem človekom (kaže Gringoire-a) sama. —

Simon: Mojo hči sè stradalcem!

Nicole (ga vleče sè seboj): Kralj hoče tako.

Simon (Gringoire-u): Glumač! Burkež! (Iztrga se Nicoli iz rok in se vrne; divje): Komedijaš!

Loyse: Na svidenje, oče!

(Simon in Nicole otideta.)

Olivier (Gringoire-u): Črez eno uro se bo deva zopet videla. (Gre k vratom; zunaj stoječemu častniku): Zastržite mi vse izhode v hiši, — nihče ne sme ven, — porok ste mi za to sè svojo glavo.

(Otide in zapre vrata za seboj.)

Osmi prizor.

Gringoire. Loyse.

Gringoire (za-se): No, Gringoire, kaj se obotavljaš? Psovan in zasramovan, prosi jo pogumno srca! Kaj pa družega? Ali treba več ko eno uro, da si pridobim z naskokom njeno ljubezen? Le zapovedujte, milostiva gospoda moja! Nič nij laglje na svetu!

Loyse (za-se): Kaj se neki godi? Kralj hoče, da ga slušam, ali ipak se srdi nanj. Kaj bi neki hotel od mene? Kaj morem zanj storiti? (Gringoire-u): Vi želite z menoj govoriti?

Gringoire: Jaz? Jaz ne vem nič!

Loyse: Kralj sam mi je dejal.

Gringoire: Da, res! — Staviti imam vam jako čuden, smešen predlog.

Loyse: Le nujte!

Gringoire: Ali saj ne bote hoteli nič vedeti o tem!

Loyse: Naznanite mi ga najprvo.

Gringoire: Kralj hoče, da naj vas — —

Loyse: Kaj naj storite?

Gringoire: Naj vas vprašam, ali bi —

— (za-se): Nij mogoče! — ne morem.

Loyse: Govorite vendar!

Gringoire: S kratka: — kralj vas hoče omožiti.

Loyse: To uže vem — kralj sam mi je povedal. Koga pak mi je odmenil za soproga?

Gringoire: Kaj vas to skrbi? (Miga z ramama): Saj bi tako ne mogli ljubiti ga.

Loyse: Kako morete to vedeti? Povejte, kedo je?

Gringoire: Vi hočete? Tu di dobro! Prav na tenjko vam ga bom popisal. Dobro pazite! Vi ste lepa in blaga, on je grd in zanemarjen; vi ste bogata in z bliščem obdana; on je siromaški, sin nesreče; vi ste vesela in dobrovoljna, on je silno žalosten ondaj, ko mora druge siliti na smeh. Mislite si svoje popolno nasprotje, pak imate njegovo podobo.

Loyse (prestrašena, za-se): Menda vendar ne misli samega sebe? — Ah ne! (Gringoire-u): Nor-

čujete se iz mene. Kralj mi dobro želi; nemogoče je tedaj, da bi bil takega moža za-me izvolil.

Gringoire: Vendar je tako.

Loyse: Ali s čim se je usrečilo ubožčeku, kojega mi popisujete, obrniti na-se kraljevo pozornost?

Gringoire: Bog zna! S čim? Sè svojimi verzi.

Loyse: Ali dela verze?

Gringoire: Žalibog, da! Pravo opravilo za postopače! Veste li v čem sestoji to? Tu se stihih tako umetno zapleto, da se zdi človeku, ka mu bije glas zlatih zvončkov na uho, — kaže se ljudstvu zrcalo, v katerem vidi in izpoznavava samega sebe.

Loyse: Kedo se more zadovoljiti s tako otročjo igračo, dokler je še kaj orožja? dokler nas še vabi mlado, toplo življenje?

Gringoire: Mlado, toplo življenje? -- Da, glejte! sanjač, — in tacih sanjačev je imela vsaka doba, — ne pozna nič višega, nič veličastnejšega, nego opevati in poveličevati v pesnih tujo ljubezen in tujo slavo, katere — —

Loyse: Tedaj je bedak ali pa plašljivec!

Gringoire (srdit, za-se): Plašljivec! (glasno s plemenitim ponosom): Ne sodite prenašlo! — V minolih starodavnih časih je stopalo več takih

plašljivcev naprej pred bojnimi trumami da so je navduševali za junaški boj! Celi rod modrijanov in polu-bogov je uklanjal se takim norcem; poslušali so njihove pesni, kot glas božji, in so jim podajali vedno zeleneči lovor!

Loyse: No da, tako je bilo pri starih ajdih. Ali dandanes —

Gringoire (otožnim smehljanjem): Dandenes? Se ve da! dandenes misli vsak tako, kakor vi!

Loyse: Kaj je pač — varovancu kraljevemu prišlo na misel, da si je izvolil tako rokodelstvo?

Gringoire (prosto): Rokodelstva, kakor je vi zovete, tega ne more nihče sam izvoliti; človeka bog sam za to izbere. Vsakomu na zemlji je naložena neka zadača, tako i pesniku. Prašate me, čemu bo na svetu? Razložil bi vam to, ali se ne bote mar smehljali mojemu razlaganju? Saj je komaj morete umeti! Mlada in neskrbna, ko ste vi, niste nikedar slutili bridkosti, te britkosti, da si mora dejati človek še v srečnih trenutjih: „Mej tem, ko moje srce kipi od veselja, krvavi tisoč src, lijo tisoči obupnih solz, žaluje tisoč duš po ugrabljeni jim brez usmiljenja sreči!“ Oj gotovo! gotovo, tega čutja niste nikedar slutili!

Loyse: To se motite! Pač mnogokrat se ne morem ubraniti misli, koliko je gorja na svetu,

koliko jih omaga pod njegovo težo! in ako si moram potem dejati, da ne morem celo nič storiti za te nesrečnike, ondaj mi je, kakor da bi se morala sovražiti. Zatorej bi bila rada možak, rada bi mogla sukati meč, in v boji za proganjane, zatirane prelila svojo kri!

Gringoire (razvnet): Oj, vam bije v prsih čuteče, človeško srce! — Ali ste pa tudi kedaj premislili, da ti nesrečni otroci nemile jim mačehe osode brojijo tisoče in tisoče?

Loyse: Kako žalostno! oj kako žalostno!

Gringoire: Sužnji, ki navezani na grudo obdelujejo v potu svojega obraza polje svojim gospodom, in vidijo lastne svoje otroke umirati, ugonobljene od glada in boleznih. Uboge zapuščene matere, katerih se nihče ne usmili, ko usahnen vir njihovih prsij ne more več hraniti ubozega dojenčka! Blede, sestradane, žalostne postave, ki zaklete na statvah tko svoj vlastni mrtvaški prt! — Hočete li vedeti, kaj je pesnik? Prijatelj vseh teh stiskanih in tlačanih! Nij ga trpljenja na svetu, kojega ne bi tudi on občutil. Nij je bolesti, ki ne bi vzbujala odmeva v njegovem srci! V njem je prostora za vzdihljaje, tožbe, solze vsega sveta — ono prestvari bridek, bolesten klic, divji krik obupajočega v pesen! In ko je pesen vzplavalala iz njegovih ust, ondaj je ne more usta-

viti nobena človeška moč na njenem potu. Trinogi naj pesnika umore, — njegova pesen živi nesmrtna vekomaj v ustih človeštva in v spominu bodočih rodov! Neustavljena od straže, prodre si pot v grad in palačo, kot opomin ustavi divjo gostijo in kliče zemeljskim velikašem:

Vi, ki vas bog posadil je na tron,
 Pomnite ljudstva, vladajte mu milo!
 Vzdiha je nosi težo robstva spon
 Ter hira pod bremenom stisk in silo.
 Mogotcev zlobni se napuh redi,
 Od njega, sreba mozeg mu in kri.
 Nesreči dan podložen je v roké.
 In ak' za hipec ga obide želja,
 Poživiti se s trohico veselja,
 Ubog' mu še v veselji je gorjé!

Loyse (bolestno): O moj bog!

Gringoire (nadaljujé):

„Ko s polja žito v hram domov pelja,
 Ter je končal obilni trud in delo;
 Ko v spavnico z nevesto se poda,
 Da prvokrat bi jo poljubil smelo:
 Kar pride, — v oku poželjivi žar, —
 In ga oropa sreče gospodar!

Za revo reve vedno se vrste!
 Imetje vse njegovo tujec skrije,
 Nevesta tujcu se v naročji vije — —
 Ubog'mu še v veselji je gorje!

Loyse (pade plakajoča na kolena): Oh!

Gringoire (radostnim vzklicem): O bog! Vi plačete!

Loyse (se sanjavo prisrčnostjo): „Ubog'mu še v veselji je gorje!“

Gringoire: Moj bog!

Loyse (stopi k Gringoire-u in ga motri raztočim nemirom): Ali niste dejali, da je mož, ki tako neprestrašeno, tako izgovorno, tako milo, usmiljeno zastopa pravo brezpravnih, da je on varovanec kraljev? Zakaj mislite, da ne bi ga mogla ljubiti?

Gringoire (bitko): Zakaj?

Loyse: Junak ljubezni, kljubuje v službi človečanstva vsakej nevarnosti, — kedo pa njega tolaži? Kedo ga teši, ko ga uklanja grenka žalost? Hočem ga poznati! Imenujte mi ga!

Gringoire (v nameri izdati svojo skrivnost): Hočete ga poznati?

Loyse: Da! in braniti ga sebe samega!

Gringoire: Braniti ga?

Loyse: Ali se še obotavljate?

Gringoire: Braniti ga sebe samega — — in kralja! (Za-se): Nesrečnik! proč pregrešna misel! — Odprla ti je nebesa, — za zahvalo pak jo hočeš potegniti v prah svoje ničevosti? Umri, da bodeš vreden sreče, katero ti je dala slutiti! Umri, da ne bodeš menj velikodušen ko ona, da jej hraniš srečo!

Loyse: Pomislite, da moram kralju odgovoriti! Naznanite mi ime onega nepoznanega! Pravico imam izvedeti je!

Gringoire (za-se): Zakaj, ker ga nij ugenola. —

Loyse (za-se): Ah, nadejala sem se, da mi bode povedal svoje ime!

Gringoire (za-se): Nekdo pride! — (Olivier nastopi.) Olivier je. Ž njim se mi bliža rešitev! — Vsaj na svoj konopec imam veljavno pravico, — saj me je stalo dosti grenkega truda, da sem si ga pridobil!

Deveti prizor.

Loyse. Gringoire. Olivier; pozneje: Kralj, Simon Fourniez in Nicole Andry.

Olivier (vstopaje Gringoire-u): Čas je pretekkel!

Gringoire: Tem bolje!

Loyse: Uže?

Olivier: Na odhod tedaj! (Za-se): Sicer bi se kralj še premislil.

Gringoire: Zdrava ostanite, devojka! Vsi svetniki nebeški naj vas varujejo!

Loyse: Saj še niste izvršili svojega naročila!

Gringoire! Oprostite mi! Mesire Olivier ne čaka rad.

Loyse: Kamo pa vas bo peljal?

Gringoire: K nekej svečanosti, pri kateri bodem jaz glavna osoba.

Loyse (ugleda služabnike, ki gredo pred kraljem): Kralj! Ah sedaj se more vse razjasniti!

(Loyse, Gringoire in Olivier stopijo malo bolj nazaj. Kralj nastopi, ne zapazivši jih. Z izrazom zadovoljnosti si mane roki. Koraka preko odra in se usede na velik naslanjač na levej.)

Kralj: Ako je na svetu kako čisto in ne-skaljeno veselje, gotovo je to kaznitev izdajalca. Oh! sedaj mi je dobro! niti eden moj naklep mi nij bil oponesen, — vse se je po mojej volji izteklo. (Ozre se na Olivier-a): Ti si tukaj, vrli moj Olivier! Kaj počenjaš?

Olivier: Ravno sem hotel izvršiti povelje vašega veličanstva.

Kralj: Katero? (zagleda Gringoire-a, ter se odmah spomni vsega dogodka): Ah! — — Čakaj še trenutje!

Olivier: Ali — —

Kralj (ne zmenivši se za motenje): Izkazal si mi važno poslušnost, — plačilo za to ti tudi ne bode izostalo.

Olivier: Sire, ako se vam zdi moje prizadevanje vredno pripoznavanja, poplačan sem uže obilno.

Kralj: Ne, ne bom te odpravil samo s tem. (Poslovi ga.) Idi, Olivier! Bodem uže sam naredil tako, da ti ne bo na škodo.

Olivier (se priklanja): Kedor vam zaupa je dobro preskrbljen. (Otide.)

Kralj (za-se): Poveljstvo črez mostno četo pri Meulan-u ga bode zadovoljilo. Mož beseda! (Zagleda Loyso, glasno): Loyse! Ti si tukaj, dete? Zakaj mi ne prideš bliže? Ali se me bojiš?

Loyse: Nekoliko pač! Bili ste preje tako hudi. —

Kralj: Tako hud? (Kakor bi se iz sanj vzbudil): Morebiti! — Ne govorimo več o tem. Tvoj pogled razpodi vse hude duhove. Pridi! (Poljubi Loyso na čelo.) Ali, kje pa je tvoj oče?

(Mej poslednjimi besedami sta vstopila z leve prišedša Simon Fourniez in Nicole. Zadej obstojita, oko pazljivo uprto v kralja.)

Loyse: Skriva se vam! Ah, sire! kako ste ga nadelali!

Kralj: Jaz? — S čim sem razžalil starega prijatelja?

Loyse (kazaje Simon-a): Vprašajte njega samega, sire. Le glejte! saj si ne upa niti bliže priti. —

Kralj: Zakaj ne? Nu, prijatelj Fourniez! pridi vendar bliže! Kje pa si bil?

Simon: Kje sem bil? (Britko): I no, pri svojem vatlu.

Kralj: Pri svojem — — (smehljaje): Ubogi moj Simon! žalil sem te. Pozabi to!

Nicole (stopi naprej): O sire, preveč je milosti! Mojemu bratu ste tako bridko krivico storili, da bi se pristojalo, zadostiti mu.

Kralj: Ah Nicole! — saj vem, da mi nič ne pregledate. — Le bliže sem, vi vsi! le bliže! Tudi ti, Gringoire! Moram priti h koncu. (Gringoire-u): No, mojster Gringoire! kako je? Ali si dobil igro? Nadejam se, da moja botrica ve ceniti moža, kojega sem jej izbral?

Simon: Katerega moža?

Kralj: Nij li res, Loyse?

Loyse (šegavo, z navidezno razmišljenostjo):
Koga? O kom govorite, sire?

Kralj: O soprogu, ki sem ti ga odločil!

Simon: Soproga!

Kralj: Ali boš privolila?

Loyse: Po nobenej ceni ne!

Kralj (zavzet): Ne?

Loyse (za-se): Sedaj bo vendar moral govoriti.

Kralj: Kako, Loyse? Ali nočeš? Ti — —

Loyse (pogleda skrivaje Gringoire-a): Neznane-
nega človeka vendar nikakor ne morem vzeti!
človeka, kojemu niti imena ne vem!

Nicole (kralju): Nij se jej izdal! Po tem ga
izpoznam! Oj, hrabro, stanovitno srce!

Loyse: Slutila sem pač, da mu preti ne-
varnost, ali — —

Kralj (Loysi): Torej ti je zamolčal Gringoire,
da je s pesnijo o obešencih zagrešil se nad svo-
jim gospodom in kraljem? Da si ohrani življenje
le ondaj, ako izpolni stavljeni mu pogoj —

Loyse (ugane): Tedaj to je bilo!

Nicole: Pridobiti si v enej uri tvojo ljubezen!

Loyse (radostnim vzklicem): Ah! (stopi h Grin-
goire-u in ga prime za roko): Sire! dejala sem vam
preje, kakov ima biti mož, katerega bi mogla lju-
biti. Junak in otrok! Srčnost in smelost naj mu

širiti srce, ali vendar mora imeti čiste, neoskrunjene s kervjo roke. Velja, sire, našla sem moža! — položite mojo roko v njegovo. Ljubim ga! Spominjajte se svoje obljube! Sreča moja, moj ponos bode, da bom njegova v življenji in smrti!

Kralj (Simon-u): Simon! kaj pa ti praviš? Ti bodeš pač tudi dovolil?

Simon: Saj veste, sire! midva nijsva nava-jena, drug drugemu kaj odrekati.

Kralj (smejé se): Lepo hvalo! No, gospod poslanec —

Simon (razradoščen): Poslanec!

Kralj: Skrbij za svojo hči si se znebil, — sedaj pa se odpravi na Flandern-sko. (Prijemši Loyso in Nicolo pod pazduho): Nicole! ali sem ko-nečno vendar prav storil?

Nicole: Da, sire, zadovoljna sem z vami. Vi ste pravi kralj, kajti vi ste milostivi!

(Zastor pade.)

(Konec.)